

Вознесенская Е. Л., Сидоркина М. Ю. Семейное медиаобразование в системе внешкольного образования.

В статье предложена модель медиаобразования в системе внешкольного образования. Определена решающая роль медиатворчества как составляющей семейного медиаобразования.

Ключевые слова: медиаобразование, система внешкольного образования.

Voznesenskaja O. V., Sidorkina M. J. The mediaeducation in the system of after-school education

Model of Mediaeducation in the system of after-school education is offered in the article. The leading role of mediacreativity as a part of family mediaeducation is determined.

Keywords: mediaeducation, system of after-school education.

Биковський Т. В.

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкриваються основні засади формування інформаційної компетентності учнів позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: позашкільний навчальний заклад, інформаційна компетентність.

У сучасних умовах інформаційні технології є невід'ємною складовою життєдіяльності держави, суспільства, людства і значною мірою визначають подальший соціальний, економічний та політичний розвиток. Указом Президента України 2011 рік в Україні оголошено Роком освіти та інформаційного суспільства, що обумовлює актуалізацію питань освіти, науки та інформаційних технологій.

Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства визнав, що інформаційні і комунікаційні технології (ІКТ) можуть зміцнити впевненість у майбутньому, зокрема дати людству спосіб, яким воно може змінити діяльність, взаємини і життя людей.

Правові, соціально-економічні, організаційні, освітні та виховні засади позашкільної освіти, позашкільних навчальних закладів розкривають Закони України “Про освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про охорону дитинства”, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція позашкільної освіти та виховання, Положення про позашкільний навчальний заклад тощо.

Розробка ефективної методики навчання інформаційних технологій у позашкільних навчальних закладах, що базується на застосуванні компетентнісного підходу, визначає, що в його основу покладено таку категорію як компетентність.

Питання компетентності розглядали у свої працях такі вчені, як: А. А. Вербицький, Н. М. Бібік, Е. Ф. Зеєр, І. О. Зимня, М. Р. Катуніна, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Н. Ф. Радіонова, Г. К. Селевко, А. П. Тряпціна, А. В. Хуторський та ін.

Аналіз наукових досліджень, що з проблеми компетентностей, показує, що загальноприйнятого їх визначення немає. Так, визначення компетентностей відповідає досвіду країн, їх традиційним цінностям освіти, орієнтації на розуміння наукової картини світу, духовності, соціальної активності тощо. Зокрема, у Великій Британії до них відносять ключові навички; у Німеччині – ключові кваліфікації; в Данії – базові навички. Встановлено, що у Росії також не існує на сьогодні загального розуміння терміна “компетентність”, немає і єдиного визначення.

Отже, у даній статті розглянемо питання формування інформаційної компетентності

учнів позашкільних навчальних закладів.

Розглядаючи і аналізуючи позиції вчених встановлено, що В. В. Серіков визначає компетентність як складний синтез когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду, спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню свого місця у світі. Водночас вчений зазначає, що компетентність фахівця є такою характеристикою його кваліфікації, у якій представлені знання, що необхідні для здійснення професійної діяльності.

Специфічними властивостями компетентності, як зазначено в Стратегії модернізації змісту загальної освіти, є: багатофункціональність; надпредметність і міждисциплінарність; багатовимірність.

Досліджуючи питання розвитку інформаційної компетентності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти, О. В. Нікулочкіна визначає інформаційну компетентність (ІК) особистості як особливий спосіб організації предметно-спеціальних знань, умінь, які забезпечують прийняття ефективних рішень у професійно-педагогічній діяльності; комплекс компетенцій, які дозволяють визначити необхідність інформації, здійснювати ефективний доступ до неї, підтримувати її в активному стані.

Слід відмітити, що сучасні науковці розглядають інформаційну компетентність як особливий спосіб організації предметно-спеціальних знань, що забезпечують прийняття ефективних рішень у професійно-педагогічній діяльності.

При цьому більшість з них вважає найважливішим показником сформованості інформаційної компетентності оволодіння на високому рівні комп'ютерною технікою, інформаційними, телекомунікаційними технологіями.

Найчастіше поняття “інформаційна компетентність” вживають для характеристики широти знань фахівця. Якби поняття “інформаційна компетентність особистості” мало наукове обґрунтування, воно б тлумачилося далеко неоднозначно (наприклад, при позначенні цим поняттям не тільки широти професійної інформації, але й рівня засвоєння її фахівцем або ефективності застосування в професійній діяльності).

Водночас П. В. Беспалов розглядає поняття “інформаційно-технологічна компетентність” (модифікація інформаційної компетентності) як інтегральне особистісне утворення, що характеризує зрілу особистість сучасного інформаційного суспільства й охоплює три основні підструктури особистості: мотивацію, здатності, досвід.

З'ясовано, що у світовій освітній практиці поняття компетентності виступає як центральне поняття, оскільки воно включає не тільки когнітивну та операційно-технологічну складові, але і мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову. Воно охоплює результати навчання (знання і вміння), систему ціннісних орієнтацій, звички і т. ін. Крім цього до компетентностей освітнього рівня відносять такі, як широкі загальноосвітні, політичні і метакультурні обізнаності; здібності у виконанні широкого спектра узагальнених дій; соціально-професійні якості працівників і тих, хто навчається.

Отже, бути компетентним – значить уміти мобілізувати наявні знання і досвід, волю і емоційний стан для вирішення проблем у конкретних обставинах. Компетентність не зводиться до знань і умінь у кількісному відношенні. Але без знань і особистого досвіду діяльності набуття компетентності неможливе. Більш того, набуття компетентності залежить від активності, свідомого ставлення до навчання.

І. О. Зимня представляє компетентність як педагогічну категорію, що може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат.

О. Б. Євладова, Л. Г. Логінова, аналізуючи пропонувані структури і перелік компетентностей, поділяють їх на певні групи. Серед них, компетентності як показник обов'язкового рівня освіти кожної сучасної людини (мінімальний, загальний, базовий).

Наступною є загальні компетентності, необхідні людині для свого становлення, що мають значення в разі зміни її місця і ролі в соціальній практиці.

Професійні компетентності, що включають такі види: спеціальна діяльнісна компетентність; соціальна комунікативна компетентність; особистісна компетентність; індивідуальна компетентність.

Водночас Н. Ф. Радіонова і М. Р. Катуніна вказують, що компетентність – установлена особистісна якість (сукупність якостей), що дозволяє вирішувати проблеми і типові завдання, які виникають в реальних життєвих ситуаціях, з використанням знань, навчального і життєвого досвіду, цінностей і нахилів.

А. А. Вербицький зазначає, що компетентності є важливими результатами освіти і тому повинні бути сформовані у всіх, хто навчається, пронизувати всі предмети, проходити через усі рівні освіти і розроблятися на високому рівні. Дефініція поняття компетентність може бути розглянута як: оволодіння знаннями, необхідними відомостями в певній сфері і оволодіння повноваженнями ухвалювати рішення, судити про щось; психосоціальна якість, що означає силу і впевненість, що впливає з відчуття власної успішності і корисності, яке дає людині усвідомлення своєї здатності ефективно взаємодіяти з оточенням.

Е. Ф. Зеєр вказує, що компетентність – це рівень умінь особистості, що відображає ступінь відповідності певній компетенції, який дозволяє діяти конструктивно в соціальних умовах.

Л. М. Мітіна в структурі компетентності виділяє дві підструктури: діяльнісну (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічної діяльності) і комунікативну (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічного спілкування).

Підсумовуючи точки зору, наведені вище, а також на основі власних досліджень зробимо визначення понять “компетентнісний підхід” і “компетентність” у науково-технічному напрямі позашкільної освіти.

Так, компетентнісний підхід у науково-технічному напрямі позашкільної освіти – це підхід, що базується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формах та методах компетентностей особистості.

Компетентність ми розглядаємо як особистісну характеристику людини, яка повноцінно реалізує себе в житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою.

О. В. Чалий та інші вчені пропонують розглядати компетентність через призму особистісної структури, виділяючи такі її складові, як: соціальна; морально-етична; психофізіологічна; індивідуальна; спеціальна.

Е. Ф. Зеєр у структурі компетентностей виділяє: загальнонаукові (поняття, основні закони природи, суспільства і діяльності людини); соціально-економічні основи економіки і організаційної поведінки; цивільно-правові; інформаційно-комунікаційні; політехнічні природничо-наукові основи техніки і технології, принципи функціонування автоматизованих виробництв, системи контролю і управління ними; загальнопрофесійні (властиві групі професій).

Ми вважаємо, що інформаційна компетентність – це компетентність пов’язана з інформаційною обізнаністю учнів, і на заняттях ми розглядаємо як автоматизовані (комп’ютерні) технології, так і інформаційні (теле-, радіо- та ін.). Інформаційна компетентність пов’язана з різними видами інформації, тому вона ширша, ніж інформатична.

Серед компонентів, що становлять основу формування інформаційної компетентності учнів у позашкільних навчальних закладах, доцільно виділити освітній, практичний, творчий і соціальний. Структура інформаційної компетентності учнів у позашкільних навчальних закладах як сукупність чотирьох компонентів представлена на рис. 1.

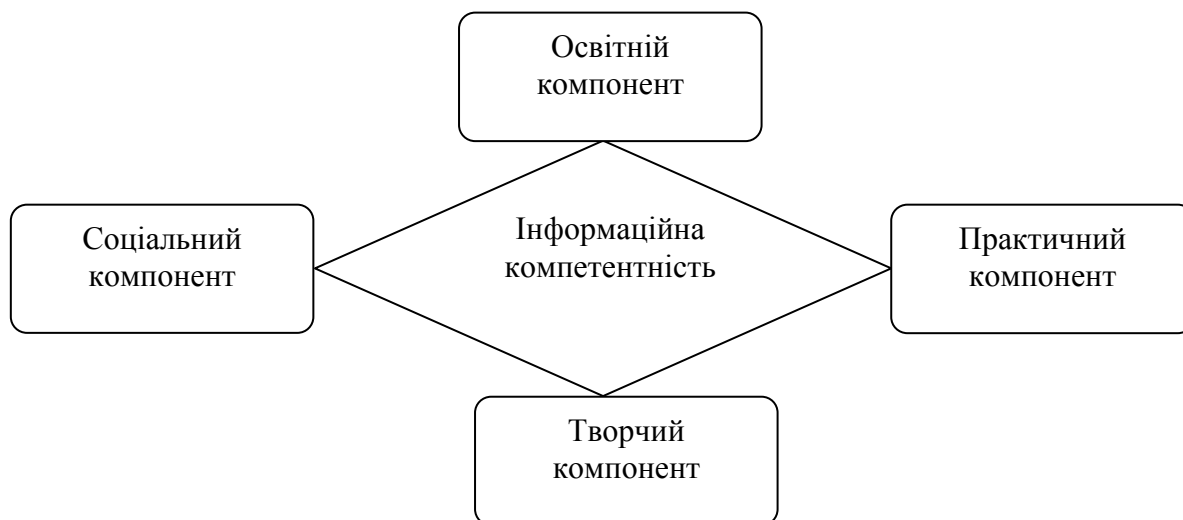

Рис. 1. Структура інформаційної компетентності учнів у позашкільних навчальних закладах

Більш детально розглянемо інформаційну компетентність учнів позашкільних навчальних закладів як сукупність освітнього, практичного, творчого і соціального компонентів.

Освітній компонент є перша складова інформаційної компетентності. Вона забезпечує ознайомлення з основами комп'ютерної техніки, інформаційних технологій, особливостями операційних систем, засобами роботи з текстовими редакторами, мовами програмування, обслуговуванням комп'ютерної техніки тощо, засвоєння технічних та технологічних знань, уявлень і понять з основ комп'ютерної техніки, інформаційних технологій. Набуття знань морально-психологічних якостей, способів організації змістовного дозвілля.

Отже, набуття пізнавальної компетентності озброює особистість поняттями, знаннями. При цьому особливе значення має не лише засвоєння окремих знань, а й оволодіння ними комплексно. Необхідним є не тільки відповідний рівень розвитку широкого кола знань, а й обов'язкове застосування їх у практичній діяльності, що здійснюється за допомогою наступної компетентності.

Практичний компонент є друга складова інформаційної компетентності учнів позашкільних навчальних закладів. Ця складова спрямована на формування вмінь та навичок роботи з різноманітними комплектуючими персонального комп'ютера, периферійними пристроями та інструментами, вміння ефективно використовувати комп'ютерну техніку та технології. Зростає роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної діяльності. Причому знання, уміння і навички виконують функцію не стільки самостійних цілей, скільки засобів у процесі формування компетентної особистості. Також відбувається розвиток уміння змістовно організувати дозвілля. Водночас практичний компонент забезпечує лише застосування знань на практиці, оволодіння трудовими вміннями та навичками. Подальше формування інформаційної компетентності особистості, її розвиток обумовлює наступна складова.

Творчий компонент інформаційної компетентності учнів зумовлює навчання дітей творчості, формування у них з раннього віку досвіду творчої діяльності, майстерності, розвиток творчих здібностей, нахилів. Це здійснюється в процесі розв'язання учнями творчих завдань, пошуку раціональних шляхів і способів виконання роботи, внесення раціональних пропозицій, самостійного визначення технології виготовлення виробів тощо.

Необхідним постає розвиток творчої уяви, фантазії, креативного мислення, інтересів до

видів творчості, а також формування естетичних смаків, художнього і технічного хисту.

Отже, творчий компонент як складова інформаційної компетентності учнів забезпечує творчу трудову, раціоналізаторську, винахідницьку діяльність, розвиток здібностей особистості. Водночас формування компетентної особистості неможливе без розвитку культури праці, комплексу особистісних якостей, потрібних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства.

Соціальний компонент є четвертою складовою інформаційної компетентності учнів. Вона спрямована на виховання та розвиток загальної культури особистості, здатності до співпраці, самореалізації та самовизначення. Також ця складова визначає сукупність якостей людини, що становлять її імідж, індивідуальний стиль діяльності.

Отже, освітній, практичний, творчий і соціальний компоненти як складові інформаційної компетентності учнів є основою ефективної методики навчання інформаційних технологій у позашкільних навчальних закладах.

Використана література:

1. *Беспалов П. В.* Акмеологическая концепция формирования информационно-технологической компетентности государственных служащих / Павел Васильевич Беспалов. – М.: ИКФ Каталог, 2002. – 236 с.
2. *Вербицкий А. А.* Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А. А. Вербицкий // Материалы к четвертому заседанию методол. семинара, (16 нояб. 2004 г.). – М.: Исследоват. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 84 с.
3. *Зеер Э. Ф.* Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пособие / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сымалюк. – М., 2005. – 211 с.
4. *Зимняя И. А.* Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М.: Исследоват. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
5. Критерии эффективности реализации образовательных программ дополнительного образования детей в контексте компетентностного подхода: материалы к учеб.-метод. пособию / [к.п.н. М. Р. Катунцова, И. О. Сеничева, Е. Л. Якушева; под ред. проф. Н. Ф. Радионовой]. – СПб.: Изд-во ГОУ «СПб ГДТЮ», 2005. – 104 с.
6. *Нікулочкіна О. В.* Розвиток інформаційної компетентності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Олена Василівна Нікулочкіна. – Запоріжжя, 2009. – 278 с.
7. Основи обчислювальної техніки: навч.-метод. посіб. для студентів медичних вузів / [О. В. Чалий, Б. Т. Агапов, В. І. Кунець, А. І. Єгоренков, Я. В. Цехмістер, М. П. Малезжик]. – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, 1996. – 84 с.
8. *Сериков В. В.* Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. В. Сериков, В. А. Болотов // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.

Биковский Т. В. *Формирование информационной компетентности учеников внешкольных учебных учреждений.*

В статье раскрываются основные принципы формирования информационной компетентности учеников внешкольных учебных заведений.

Ключевые слова: *внешкольное учебное заведение, информационная компетентность.*

Bykovskiy T. V. *Forming of Informative Competency of Pupils in the Non-formal Educational Establishments.*

The article describes the principles of how the informative competency of pupils is being created in non-formal educational establishments. There were defined the main components; their characteristics according to the contents was given.

Keywords: *non-formal educational establishments, informative competency.*